

Bittere pil

DE DUURZAAMHEID VAN MEDICIJNEN

Jaarlijks gaan er zo'n 420 miljoen doosjes met medicatie over de toonbank in Nederlandse apotheken. Van antibiotica tot antidepressiva en alles daartussenin: veel mensen hebben dagelijks baat bij medicatie. Maar met het leveren van deze zorg, draagt de industrie tegelijkertijd bij aan klimaatvervuiling: ongebruikte medicijnen belanden bij het afval, de productie is vervuילend en medicijnresten zorgen voor een mindere waterkwaliteit. Daarom zetten verschillende partijen zich in voor een verduurzaming van de gehele keten van geneesmiddelen.

Tekst: Sabien Froger Foto's: VIG, Shutterstock

'Medicijnen die in Europa gemaakt zijn,
worden voor een groot deel gemaakt met
energie uit windmolens of zonneparken.'

De farmaceutische wereld is heel groot. Voordat een doosje pillen aan een patiënt wordt overhandigd, heeft het al een lange reis afgelegd. Dit begint bij het winnen van grondstoffen, wat bijvoorbeeld veel in landen als India gebeurt. Vervolgens wordt er in een ander land een medicijn van gemaakt, dat ervoor zorgt dat jij je straks beter voelt of een probleem in je lichaam wordt verholpen. Voordat het in de apotheek belandt, moet het echter eerst nog verpakt worden en worden voorzien van de juiste bijsluiters. En als laatste stap neem jij het mee naar huis, waar je het gebruikt. Bepaalde stoffen uit dit medicijn zullen weer uitgescheiden worden en via urine en ontlasting in het riool belanden. Daarnaast gooien mensen geregeld overgebleven medicijnen weg bij het restafval of ze spoelen het door het putje van de wasbak.

Al deze onderdelen van de lange weg die medicatie aflegt, hebben een impact op het milieu. Voor de gemiddelde persoon die weleens wat medicatie ophaalt bij de apotheek, is vooral het laatste deel van die weg interessant. Dat is immers waar zij zelf direct invloed op hebben. Toch ligt de grootste verantwoordelijkheid en de meeste ruimte voor verbetering bij de industrie en bij het proces voordat het gebruikt wordt, benadrukt Annelies de Lange. Zij is senior adviseur duurzaamheid bij de Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen en heeft een achtergrond als apotheker. "Het is belangrijk dat mensen niet moeten stoppen met medicijnen nemen vanuit zorgen om het milieu. Niemand slikt medicijnen voor de lol, je hebt het echt nodig. Dus mensen moeten vooral

therapietrouw blijven, zoals wij dat noemen, ongeacht hoe duurzaam of niet duurzaam medicijnen zijn. Dat wil ik benadrukken."

APOTHEKEN

In haar rol als adviseur duurzaamheid werkte Annelies mee aan de creatie van de inspiratiegids *Verspil geen pil*. "Die inspiratiegids gaat over het voorschrijven tot het innemen en van het produceren tot het vervoeren en alles eromheen. Ik heb hiervoor ook een aantal voorbeelden aangereikt voor groothandel en apotheek om ervoor te zorgen dat je geen pillen verspilt." Annelies ziet dat er onder de apothekers al veel aandacht is voor het zetten van stappen naar een duurzame branche. "Als apotheek moet je zorgen voor een goed voorraadbeheer. Je moet een standaard voorraad hebben zodat je altijd kunt leveren. Maar dat betekent ook dat je wel eens een overvoorraad hebt. En je kunt niet gaan uitverkopen zoals dat bijvoorbeeld in winkels gebeurt. Wanneer dan de houdbaarheid verloopt, kunnen de medicijnen niet anders dan worden weggegooid." In Nederland wordt er ongeveer voor 100 miljoen aan medicatie weggegooid, waarvan zeker 40 procent kan worden voorkomen. "In tijden van medicijntekorten, die overigens een hele andere oorzaak hebben dan verspilling, is dit natuurlijk heel wrang. Dat zien apothekers ook, en die zoeken daar oplossingen voor." Een deel van de oplossing die redelijk voor de hand ligt, maar toch wat voeten in de aarde heeft, is het mogen heruitgeven van medicijnen. "Het komt namelijk geregeld voor dat iemand, om welke reden dan ook, stopt met het gebruik van medicatie. Maar diegene heeft nog wel dichte doosjes in de kast liggen, die hij dus niet meer gaat ge-

Annelies is senior adviseur duurzaamheid bij Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen.

bruiken. Vanwege strenge Europese regels mogen die medicijnen niet opnieuw uitgegeven worden. Die moeten vernietigd worden. Dat is natuurlijk heel erg zonde, want vaak zijn die medicijnen nog helemaal dicht en in orde. Ik denk wel dat het prima kan om medicijnen die onder de juiste temperatuur bewaard en nog houdbaar zijn, gewoon opnieuw aan patiënten te geven. Maar dit is iets van de lange adem, waar heel veel regels voor moeten veranderen." Er zijn al wel pilots in ziekenhuisapotheken die kijken naar de mogelijkheid om teruggebrachte medicatie opnieuw aan patiënten mee te kunnen geven. "De verpakkingen van medicijnen maken dat dit heel goed kan, die zijn speciaal ontworpen om bijvoorbeeld vocht buiten te houden. En om te kunnen zien dat de medicatie op de juiste temperatuur is om nog helemaal goed en werkend te zijn, is er een warmtemeterijtje dat op de verpakking geplakt kan worden. Uit het onderzoek dat nu loopt is duidelijk geworden dat heruitgifte van een groep pillen tegen kanker veilig is. Ik heb er vertrouwen in dat apothekers in staat zijn dit ook voor andere medicijnen mogelijk te maken."

EUROPEES

Volgens Annelies liggen er vooral kansen wanneer je de industrie als geheel bekijkt, op Europees en wereldwijd niveau. "We willen de hele keten aanpakken en voor geneesmiddelen zullen we vooral inzoomen op de productie. In andere fases van de keten staan mensen al echt wel open voor verbeteringen. Bij de productie gaat dit, door alle regels, moeilijker, maar er zijn ook daar stappen die gezet kunnen worden om

DIT KUN JIJ DOEN

- **Bespreek je medicijngebruik met je apotheker: ben je ontevreden of heb je twijfels, meld dit dan bij de apotheker. Zo voorkom je dat je steeds nieuwe doosjes krijgt zonder dat je deze gebruikt.**
- **Veeg je handen af aan een tissue na het aanbrengen van een crème-medicijn: wanneer je je handen wast direct na het aanbrengen van een crème-medicijn, spoelen er medicijnresten het riool in. Door je handen in plaats daarvan af te vegen met een tissue, voorkom je dit.**
- **Breng overgebleven medicijnen naar de apotheek: gooi deze niet zelf weg in het afval of in het toilet. Bij de apotheek kun je deze vaak kwijt in een aparte inleverbak.**

impact te maken.” Het begint hierbij volgens Annelies al bij de energie die je gebruikt om medicijnen te produceren. “Medicijnen die in Europa gemaakt zijn, worden voor een groot deel gemaakt met energie uit windmolens of zonneparken. Dat heeft al een goede invloed op de uitstoot tijdens het productieproces. En je kunt ook kijken hoe je het proces kunt verduurzamen: moeten de ketels die hoge temperatuur hebben of kan het ook lager? En kun je bijvoorbeeld een oplosmiddel dat gebruikt wordt om iets te maken, weer filteren en opnieuw inzetten? Hetzelfde geldt voor het hergebruik van stoffen als jodium die je weer kunt terugkrijgen uit het proces en opnieuw kunt gebruiken. Dat zijn dingen die al gebeuren, maar die op veel grotere schaal ingezet zouden kunnen worden.”

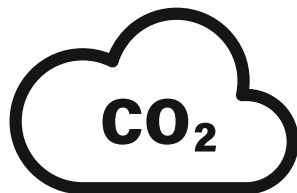
Aan de kant van inkopers en groothandels kunnen zij strenger kijken naar waar ze hun stoffen vandaan halen. “Het is een heel grote internationale markt en wij zijn als Nederland en als Europa voornamelijk afhankelijk van import. We moeten dus strengere regels en een hogere standaard qua duurzaamheid opleggen aan de producenten die bijvoorbeeld in India gevestigd zijn. Maar het heeft natuurlijk niet heel veel zin als je dat als kleine Nederlandse markt doet, want dan vindt die producent gemakkelijk een andere afzetmarkt. Als we dat als Europese en zelfs wereldwijde markt gaan doen, dan kan het niet anders dan dat de productie duurzamer wordt. Maar daar is dus wel internationale samenwerking op grote schaal voor nodig. Dat is waar wij ook mee bezig zijn als vereniging.”

GEBRUIK

De gemiddelde consument heeft weinig invloed op de markt en het productieproces. Toch kun je als patiënt ook meehelpen om verspilling van en vervuiling door medicijnen te verminderen. “Het belangrijkste is: blijf in gesprek met je arts en apotheker. Heb je een bijwerking of denk je dat een medicijn niet geheel werkt zoals het zou moeten werken, praat daar dan over met je voorschrijver. Het gebeurt relatief vaak dat mensen stoppen met gebruik, om welke reden dan ook, maar de apotheek dit niet weet en dus de medicijnen aan de patiënt blijft uitgeven. Dat is natuurlijk zonde, want die medicijnen worden dus verspild.”

Als je als patiënt medicijnen over hebt die je niet gebruikt, is het belangrijk dat je deze inlevert bij de apotheek, in een aparte inleverbak. Deze medicijnen worden vervolgens op de juiste manier vernietigd en het doosje kan worden gerecycled. “Gooi het dus niet gewoon bij het huisvuil, want daar hoort het

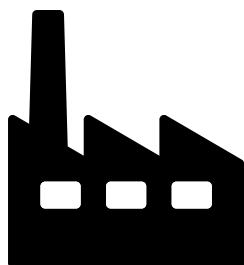
DE MILIEU-IMPACT VAN MEDICIJNEN

CO₂-uitstoot: medicijnen veroorzaken ongeveer 1,98Mton aan CO₂-uitstoot per jaar. Dit is ongeveer 1/5 van alle uitstoot door de gezondheidszorg in Nederland.

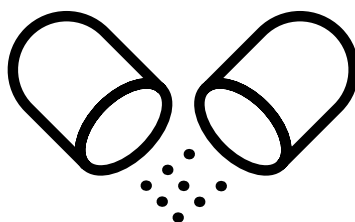
Verpakkingsmateriaal: om al die medicijnen te verpakken, wordt er jaarlijks 36.000 ton aan verpakkingsmateriaal gebruikt. Dit is voornamelijk papier, karton en kunststof.

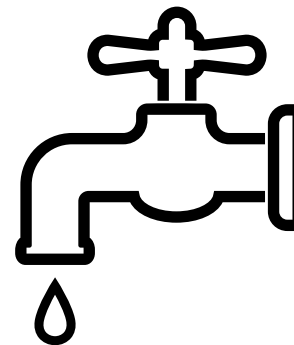
Vernietiging in de fabriek: ieder jaar worden er minstens 1,6 miljoen doosjes medicijnen vernietigd bij de fabrikant.

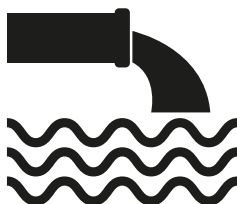
Vernietiging na uitgave: jaarlijks wordt er minimaal een waarde van 100 miljoen euro aan medicijnen verspild. 40% hiervan zou voorkomen kunnen worden.

Overvoorraad: veel patiënten houden wel eens medicijnen over: 83%. Van de patiënten die thuis deze medicatie weggooit, spoelt een kwart deze door het toilet of de gootsteen.

Water: jaarlijks belandt er 190 ton medicijnresten na gebruik en zuivering in het oppervlaktewater.

Gevolgen: als de vervuiling door medicijnresten in het milieu te groot wordt, kan dit effect hebben op waterorganismen, zoals weefsel schade en geslachts- en gedragsverandering. Daarnaast kan een grote hoeveelheid antibioticaresten het risico op de kans op resistentie vergroten.

niet. Ook wanneer je bijvoorbeeld een glazen flesje met een restje hebt, moet je dat niet leeggieten in de wasbak. Dan komt het namelijk terecht in het water en vermindert het de kwaliteit van onze rivieren. Gooi dat flesje

trouwens ook niet in de glasbak, maar lever het in bij de apotheek. Het lijkt een kleinigheid zo aan het einde van de lange weg die een medicijn aflegt, maar samen helpen we zo mee het milieu schoner te houden.”